

Soyadı Kanunu ve Nüfus Hizmetleri Kanununa Eklenen Geçici 8. Maddenin Uygulanması: Görele Örneği

Implementation of the Temporary Article 8 Added to the Surname Law and Population Services Law: The Case of Görele

Agah Emre DEMİR¹ , Emrah FİRİDİN^{2**}

¹ Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

² Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 16.03.2026

Kabul Tarihi: 15.07.2026

Anahtar Kelimeler:

7039, Görele, Nüfus Hizmetleri

ÖZ

Ad ve soyadı, bireyin kimliğinin belirlenmesi ve toplum içinde tanınması açısından önem taşımaktadır. Soyadı Kanunu'nun kabulünden önce kişilerin tanımlanmasında genellikle baba adlarından yararlanılmakta; bunun yanında aileye özgü statüler veya kişisel özelliklerden kaynaklanan lakaplar da kullanılmaktaydı. Soyadı Kanunu'nun kabulüyle birlikte vatandaşlar, ailelerini temsil eden bir soyadı kullanmaya başlamışlardır. Ancak soyadlarında bulunan yazım ve harf hataları ile zaman içerisinde ortaya çıkan anlam değişiklikleri, bazı kişilerin toplum içinde rahatsızlık yaşamasına ve soyadlarını değiştirme ihtiyacı duymasına neden olmuştur. 7039 sayılı Kanun ile belirli koşullar altında soyadı değişikliğine ilişkin idari makamlara yetki tanınmıştır. Bu çalışma, söz konusu Kanun kapsamında gerçekleştirilen soyadı değişikliği taleplerini Görele örneği üzerinden incelemektedir.

ARTICLE INFO

Research Article

Received 16.03.2026

Accepted: 15.07.2026

Keywords:

7039, Görele, Civil Registration

ABSTRACT

A person's first name and surname are quite important in terms of how they express themselves and how they are evaluated and even respected by those around them. Before the Surname Law was passed, people were generally identified by society by the pronunciation of their father's name. However, other methods have been used to identify individuals, such as nicknames derived from specific statuses within the family or the personal characteristics of the individual. With the adoption of the Surname Law, citizens gained the right to use a second name, related to their family, as a surname. The right to use a surname has caused citizens to be offended in society due to reasons such as incorrect letters, misspellings, or meaning deterioration over time. Consequently, citizens felt the need to change their surnames. Law No. 7039 authorised the administration to respond to this request from citizens. This study analyses citizens' requests to change their surnames in accordance with the relevant law, using the example of Görele.

GİRİŞ

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanının ardından, Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde siyasal, hukuki ve toplumsal alanlarda çeşitli inkılaplar gerçekleştirilmiştir. Türk toplumunun modernleşme sürecinin bir parçası olarak değerlendirilen bu inkılaplar kapsamında, başta Medeni Kanun’un kabulü olmak üzere anayasal ve yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Bu düzenlemeler arasında 1934 tarihli Soyadı Kanunu, bireylerin resmî olarak tanımlanması ve vatandaş-devlet ilişkilerinin düzenlenmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Kanun ile vatandaşların öz adlarının yanında bir soyadı kullanmaları öngörülmüştür. Osmanlı dönemindeki “reaya” anlayışından Tanzimat’la birlikte gelişmeye başlayan ve Cumhuriyet döneminde hukuki bir nitelik kazanan “vatandaş” anlayışına geçiş sürecinde soyadı, bireyin kamusal alandaki kimliğinin belirlenmesinin araçlarından biri olmuştur. Soyadı Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle vatandaşlar soyadı almaya başlamıştır.

1934 tarihli Soyadı Kanunu kapsamında, soyadı seçiminde uyulması gereken esasları belirlemek amacıyla Soyadı Nizamnamesi çıkarılmıştır. Nizamname doğrultusunda vatandaşlardan belirlenen esaslara uygun soyadı seçmeleri beklenmiştir. Dönemin koşulları dikkate alındığında, soyadı belirleme sürecini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmüş; devlet daireleri, halkevleri ve basın bu süreçte vatandaşlara rehberlik etmiştir.

Zaman içerisinde bazı soyadlarının anlamlarının değişmesi, farklı çağrışımlar kazanması veya kişiler tarafından uygun bulunmaması, soyadı değişikliği taleplerini gündeme getirmiştir. Soyadı Kanunu’nun uygulanmaya başlandığı dönemde gerçekleştirilen soyadı seçimlerinin koşulları da sonraki yıllarda ortaya çıkan değişiklik taleplerinin nedenleri arasında değerlendirilebilir. Bu tür durumlarda vatandaşların soyadlarını değiştirebilmeleri için genel mahkemelerde dava açmaları ve mahkeme kararı almaları gerekmiştir.

Soyadı değişikliğinin vatandaşlar açısından taşıdığı önem dikkate alınarak, mahkemelerde dava açılmasına gerek kalmaksızın idareye başvuru yoluyla soyadı değişikliğine imkân tanıyan bir düzenleme yapılmıştır. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’na eklenen Geçici 8. Madde ile vatandaşların belirli koşullar altında idareye başvurarak soyadlarını değiştirebilmelerine olanak sağlanmıştır. Düzenlemenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 11.12.2017 tarihli ve 24341420-010.06.01-137397 sayılı “Ad ve Soyadı Değişikliği” konulu Genelge yayımlanmıştır.

Bu çalışmada, Giresun ili Görele ilçesinde vatandaşlar tarafından Görele İlçe İdare Kurulu’na yapılan başvurular incelenmiştir. Bu kapsamda söz konusu düzenlemenin ilçe düzeyindeki uygulaması, vatandaşların taleplerini karşılama düzeyi ve idari başvuru yolunun soyadı değişikliğine ilişkin sorunların çözümündeki işlevi değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde soyadı kavramı, 1934 tarihli Soyadı Kanunu’nun kabulü ve vatandaşların soyadı alma süreci ele alınmıştır. İkinci bölümde, Nüfus Hizmetleri Kanunu’na eklenen Geçici 8. Madde kapsamında

getirilen düzenleme örnekler üzerinden incelenmiştir. Son bölümde ise Görele İlçe İdare Kurulu'na yapılan başvurular tasnif edilerek söz konusu düzenlemenin Görele ilçesindeki uygulaması analiz edilmiştir.

1. Soyadı Kavramı ve Soyadı Kanunu'nun Yasalaşma Süreci

Soyadı, bireyin aile ve aidiyet bağlarının göstergelerinden biri olarak ulusal kimlikle ilişkilendirilebilir. Yeni bir ulusal kimlik edinen bireylerin soyadlarını değiştirmeyi tercih etmeleri de bu ilişki çerçevesinde değerlendirilebilir. Connor, zorunlu soyadı değişikliğinin etnik azınlıklara yönelik bir asimilasyon politikası olarak uygulanabileceğini belirtmektedir. Buna göre soyadı, bireyin kökeninin devlete hâkim gruptan farklı olduğunu sürekli hatırlatan bir kimlik unsuruna dönüşebilmekte; bunun sonucunda ortaya çıkan yabancılaşma duygusu, bireyin devlete yönelik aidiyet ve sadakatini zayıflatabilmektedir. (Yıldız, 2001:235-236).

1934 tarihli Soyadı Kanunu Tasarısı'nda soyadı, millî kimliğin göstergelerinden biri olarak değerlendirilmiş ve soyadı kullanımının medeni toplumun gereklerinden olduğu ifade edilmiştir. Soyadı Kanunu'nun Genel Kurul görüşmelerinde öne çıkan hususlardan biri de soyadlarının Türk kimliğini yansıtmaması gerektiği düşüncesidir. Nitekim Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey, bu yaklaşımı “Bizim soyadımız Türk'tür” sözleriyle ifade etmiştir (Yıldız, 2001:236). Türköz, Soyadı Kanunu uygulamasını kültürel milliyetçilik bağlamında ele aldığı kapsamlı çalışmasında, bu süreci örneklediren çeşitli uygulamalara yer vermektedir. Çalışmada dikkat çeken hususlardan biri, soyadı belirleme sürecinde taraflar arasındaki ilişkilere bağlı olarak soyadlarının alınabilen, verilebilen, oluşturulabilen, bahsedilebilen, tercüme edilebilen ve kimi durumlarda satın alınabilen bir kimlik unsuru hâline gelmesidir (Türköz, 2023:16).

1.1. Soyadı Kanunu'ndan Önceki Mevcut Durum

1934 tarihli Soyadı Kanunu'nun kabulünden önce Türkiye'de günümüzdeki anlamıyla hukuken düzenlenmiş bir soyadı sistemi bulunmamaktaydı. Bununla birlikte, Türk toplumlarında kişilerin tanımlanmasında boy ve aile adlarından yararlanıldığı bilinmektedir. Oğuz Türklerinde de kişilerin mensup oldukları boyların adlarıyla anıldıkları görülmektedir. “Salur Kazan” örneğinde olduğu gibi, boy adları kimi zaman kişilerin adlandırılmasında kullanılan bir unsur hâline gelmiştir (Yılmaz, 2016:2).

Sonraki dönemlerde ise aile adlarının yerini soy adlandırmaları almıştır. Soy adlarına “oğlu” kelimesinin eklenmesiyle Saraçoğlu ve Dedeoğlu gibi aile adları ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise “oğlu” kelimesinin yanı sıra “zade” kullanımının da yaygınlaştığı görülmektedir. Ardından Avrupa'daki uygulamaların örnek alınmasıyla aile adının öz addan sonra kullanıldığı bir dönem başlamış, 1934 tarihli Soyadı Kanunu ile de herkesin bir soyadı alması zorunlu hâle getirilmiştir (Şapolyo, 1935:11-12).

Osmanlı Devleti'nde ve daha önceki dönemlerde aynı adı taşıyan kişilerin birbirinden ayırt edilmesinde takma adlar, aile adları ve lakaplardan yararlanılmıştır. Bununla birlikte, soyadı kullanımını düzenleyen hukuki bir sistemin bulunmaması, kişilerin resmî olarak tanımlanmasında ve devlet işlemlerinde çeşitli karışıklıklara yol açabilmekteydi (Yılmaz, 2016:17).

Osmanlı döneminde devlet ile birey arasındaki ilişki, günümüz koşullarıyla karşılaştırıldığında kurumsal açıdan farklı bir yapıya sahip olmakla birlikte, bürokratik işlemlerde kişilerin doğru biçimde tanımlanması

önem taşımaktaydı. Nitekim devletin idari ve yargısal işlemler kapsamında tutmak zorunda olduğu zabıtlar, vesikalar ve defterler bu gerekliliği ortaya koyan çok sayıda örnek içermektedir. Söz konusu belgelerde, günümüzdeki soyadı kavramını tam olarak karşılamamakla birlikte benzer bir işlev üstlenen çeşitli nitelemelerin, idari işlemlere konu olan kişilerin birbirinden ayırt edilmesinde kullanıldığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'ne ait mahkeme sicilleri, tahrir defterleri, salnameler ve tezkireler ile 19. yüzyılda gerçekleştirilmeye başlanan nüfus sayımlarına ilişkin kayıtlarda, günümüzdeki soyadı kullanımına benzer işlev taşıyan çeşitli adlandırmalara rastlanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1830 yılında gerçekleştirilmiş ve bu sayım kapsamında erkek nüfus kayıt altına alınmıştır. Nüfus görevlileri köyleri dolaşarak hanelerde bulunan erkeklere ilişkin bilgileri kaydetmiş, kayıtların tutulmasında sülale adlarından da yararlanmışlardır. Kişilerin ayırt edilebilmesi amacıyla yaş bilgilerinin yanı sıra fiziksel özelliklerine ilişkin bilgilere de nüfus kayıtlarında yer verilmiştir (Akman, 2015:72'den aktaran: Tuğluk, 2022:368). Örneğin *Görece Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)* adlı eserde kaza ve bağlı köylerinde yapılan nüfus sayımında erkek tebaanın fiziksel özelliklerinin şöyle yazıldığı görülmektedir:

“Kumral sakallı, Sinirlioğlu Mustafa, 35 yaşında”, “Kara bıyıklı, Allahverdioğlu İsmail, 32 yaşında, yek çeşm (tek gözli)”, “Keloğlu İsmail, 17 yaşında, şâbb-ı emred (bıyığı ve sakalı henüz çıkmamış) (Yüksel ve Emecen, 2015: 81-94).

Yukarıdaki örnekler dikkate alındığında, kişilerin lakaplar, aile adları ve fiziksel özellikler üzerinden tanımlanmasının resmî kayıtlarda çeşitli karışıklıklara yol açabildiği anlaşılmaktadır. Bu tür adlandırma ve tanımlama biçimlerinin toplumun tamamını kapsayan standart bir sistem oluşturmadığı görülmektedir. Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerden biri olan Soyadı Kanunu ile kişilerin resmî kayıtlarda belirli ve ortak esaslar çerçevesinde tanımlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, aile reisi tarafından seçilecek ve aile fertleri tarafından kullanılacak soyadı uygulaması hukuki bir düzenlemeye kavuşturulmuştur (Atabay, 2012:232).

Soyadı düzenlemesinin ortaya çıktığı tarihsel süreç, 1930'lu yıllarda izlenen Türkleştirme politikalarıyla da ilişkilendirilmektedir. Bu dönemde siyasal ve kültürel alanlarda Türk kimliğini ve Türkçeyi merkeze alan çeşitli politikalar uygulanmıştır. Bu kapsamda, 1934 yılında Arapça ve Farsçadan Türkçeye geçmiş yaklaşık 7.000 kelimeye karşılık önerilen sözcüklerin de yer aldığı ve yaklaşık 30.000 Türkçe kelimeyi içeren *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*'nin hazırlanması, dönemin dil politikalarının örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir (Çolak, 2017:160). Öz Türkçe hareketinin bir diğer yansıması, kamusal alandaki dil kullanımına yönelik düzenlemelerde görülmektedir. İzmir Belediyesi tarafından Mart 1933'te kabul edilen bir kararla, Türkçe dışındaki kelime ve ifadelerin kamusal alanda kullanımı yasaklanmıştır (Cumhuriyet, 1933).

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'dan önemli bir toplumsal ve kültürel miras devralmıştır. Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde ise yeni ulusal kimliğin inşası doğrultusunda Osmanlı geçmişinden farklılaşan ve Türk kimliğini merkeze alan çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Dil Devrimi ve Güneş Dil Teorisi gibi uygulamalar, Orta Asya ve Türklük ile tarihsel ve kültürel

bağ kurma çabalarının örnekleri arasında değerlendirilmektedir. Soyadı Kanunu da bu dönemin ulusal kimlik inşa süreci içerisinde ele alınmış; soyadlarının Türk kimliğiyle ilişkilendirilmesine yönelik yaklaşım, Kanun'un uygulanmasında etkili olmuştur (Sarhan, 2020; Çolak, 2017: 164-170).

1.2. Soyadı Kanunu'nun Yasalaşma ve Soyadı Nizamnamesi'nin Kabulü

21/06/1934 tarihinde 2525 sayılı Soyadı Kanunu kabul edilmiştir. Kanun'un maddeleri şöyledir,

“Madde 1: Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur”.

“Madde 2: Söyleyişte, yazışta, imzada öz ad önde, soy adı sonda kullanılır”.

“Madde 3: Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumi edeplere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soy adları kullanılamaz”.

“Madde 4: “Soyadı seçme vazifesi ve hakkı evlilik birliğinin reisi olan kocaya aittir”.

“Madde 7: “Bu kanunun neşri tarihinden itibaren iki yıl içinde gerek soyadı olmayanlar ve gerekse soyadlarını değiştirmek isteyenler taşıyacakları adı hükûmetin tayin edeceği şekilde nüfus kütüklerine geçirilmek üzere bildirmekle” yükümlü tutulmuştur.

Soyadı Kanunu'nun kabulünün ardından bu kanunu tamamlayıcı ve destekleyici mahiyette başka kanunların da çıkarıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki, Mustafa Kemal'e “Atatürk”, soyadını veren 24/11/1934 tarih ve 2857 sayılı kanundur.

“Bir diğer kanun ise 26/11/1934 tarih ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun'dur. 26 Haziran 1934 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan bu kanun teklifiyle, “ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi ve hazretleri gibi lakap ve unvanların kullanımı kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşların, kanunun karşısında ve resmî belgelerde yalnız adları ile anılmaları” hüküm altına alınmıştır. “Bay” ve “bayan” gibi ifadeler ise Türkçe olduklarından bu düzenlemenin dışında tutulmuştur”.

“01/12/1934 tarihinde 2587 sayılı Kanun ise Kocaeli Milletvekili İbrahim Süreyya tarafından verilen bir kanun teklifiyle Atatürk soyadının başkaları tarafından kullanılması engellenmek istenmiştir. Teklif 17/12/1934 tarihinde kabul edilmiş ve 24/12/1934 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu kanun kapsamında, Atatürk soyadının başkaları tarafından ad veya soyadı olarak kullanılamayacağı, yine bu soyadını başına veya sonuna eklemeler yapılarak kullanılmasının da yasaklandığı hüküm altına alınmıştır”.

Son olarak Soyadı Kanunu'nun uygulamasını sağlayacak bir düzenleme olarak İçişleri Bakanlığı tarafından 23 Aralık 1934 tarihinde Soyadı Nizamnamesi yayımlanmıştır.

1.2.1. Soyadı Nizamnamesi

Soyadı Nizamnamesi'ne göre her Türk vatandaşı, öz adının yanı sıra bir soyadı taşımakla yükümlüydü. Soyadı bulunmayan kişilerin belirledikleri soyadları, mülki idare amirleri tarafından aile kütüklerine ve doğum tutanaklarına kaydedilecekti. Vatandaşların 2 Temmuz 1936 tarihine kadar soyadlarını belirleyerek aile kütüklerine kaydettirmeleri ve tescil işlemlerini tamamlamaları öngörülmüştü. Nizamname uyarınca soyadlarının Türk dilinden alınması; yabancı ırk ve millet adları ile aşiret veya kabile bağlantısını ifade eden

adların soyadı olarak kullanılmaması öngörülmüştü. Bu kapsamda Arnavutoğlu ve Kürtoğlu gibi farklı bir etnik veya millî aidiyeti ifade eden, Çerkes Hasanoğlu ve Boşnak İbrahimioğlu gibi benzer nitelikteki soyadlarının kullanımı yasaklanmıştı. Ayrıca “yan, of, ef, viç, iç, is, dis, pulos, aki, zade, mahdumu, veled ve bin” gibi ek ve ifadelerin soyadlarında kullanılmasına da izin verilmemişti. Böylece yeni alınacak soyadlarının Türkçeden seçilmesi esas alınmıştı (Yıldız, 2001: 236).

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’ndeki devlet görevlerine ait rütbe ve memuriyetleri ifade eden adların soyadı olarak kullanılması yasaklanmıştı. Genel ahlaka aykırı, gülünç veya hakaret niteliği taşıyan ifadelerin de soyadı olarak seçilmesine izin verilmemişti. Ayrıca tarihte tanınmış kişilere aidiyet bildiren soyadlarının, söz konusu kişilerle olan bağ resmî kayıt ve belgelerle kanıtlanmadıkça kullanılması mümkün değildi.

Elli dört maddeden oluşan Nizamname’de soyadının kim tarafından seçilebileceği, soyadlarının ne şekilde yazılacağı ve kayıt işlemlerinin nasıl gerçekleştirileceği de düzenlenmiştir. Bunun yanında, soyadlarının kaydedilmesinde ihmali veya hatası bulunan görevlilere uygulanacak yaptırımlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Soyadı Nizamnamesi’nde soyadlarının 2 Ocak 1935 tarihinden itibaren nüfus kütüklerine kaydedilmeye başlanması ve soyadı seçimi ile kayıt işlemlerinin bir buçuk yıl içerisinde tamamlanması öngörülmüştür. Bu işlemlerin tamamlanması için son tarih 2 Temmuz 1936 olarak belirlenmiştir.

1.2.2. Halkın Soyadı Alması

Soyadı Kanunu’nun kabulünün ardından soyadı seçimine yönelik toplumsal ilginin arttığı görülmektedir. Kanun’un 2 Ocak 1935 tarihinde yürürlüğe girecek olmasına rağmen, soyadlarını önceden belirleyen vatandaşlar tescil işlemleri için nüfus dairelerine başvurmuş ve henüz işleme alınamayan yüzlerce dilekçe nüfus dairelerinde birikmiştir. Bu durum, Kanun’un yürürlüğe girmesinden önce vatandaşların soyadı seçimine yönelik belirgin bir ilgi gösterdiğine işaret etmektedir (Cumhuriyet, 1934). Vatandaşların soyadı seçimine gösterdikleri ilginin, tercih edilen soyadlarının taşıdığı anlam üzerinde de yoğunlaştığı görülmektedir. Bazı vatandaşlar seçtikleri soyadlarının başkaları tarafından da kullanılmasına itiraz ederken, soyadı belirlemede güçlük yaşayanların ise gazete yazarlarına başvurarak kendilerine uygun bir soyadı önermelerini talep ettikleri görülmektedir (Gökalp, 1996: 51). Vatandaşlar bu süreçte yazılı basından olabildiğince etkin faydalanmaya gayret göstermişlerdir. Hatta bazı vatandaşlar seçmiş olduğu soyadını başkası kullanmasın diye gazeteye şu şekilde ilan vermiştir:

“Atalarım yedi göbekten artık ‘Açıkgözoğlu’ soyadını taşımışlar. Bu ad benim nüfus cüzdanımda öteden beri kayıtlıdır. Soyadımı değiştirmiyorum. Başkaları almasın diye, ilan ediyorum. Ahmed İhsan Açıkgözoğlu” (Cumhuriyet, 1934).

Öte yandan Türk basını da soyadı alma sürecinde vatandaşları bilgilendirerek uygulamanın yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. *Cumhuriyet* gazetesinde “Öz Türkçeye Doğru” başlıklı bir sütun oluşturularak Türkçenin

kullanımına ilişkin yazılara yer verilmiştir. Ayrıca *Hâkimiyet-i Milliye*, *Vakit*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazeteleri, Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından yeni soyadı alan vatandaşların ad ve soyadlarını düzenli olarak yayımlamıştır. Atatürk'ün soyadını aldığı dönemde, *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinin sahibi Falih Rıfkı Bey'in "Atay", dönemin yazarlarından Burhan Asaf Bey'in ise "Belge" soyadını aldığına ilişkin haberler de basında yer almıştır (Cumhuriyet, 1934; Hakimiyet-i Milliye, 1934). 26 Kasım 1934 tarihine gelindiğinde ise Mustafa Kemal Paşa tarafından İsmet Paşa'ya "İnönü" soyadı verildiği haberi dönemin basınında yer almıştır (Hakimiyet-i Milliye, 1934). Yine aynı tarihlerde basında topluma öneri olarak sunulan soyadları alfabetik sıra ile yayınlanmış ve soyadı alan vatandaşların isimlerine yer verilmiştir. Halkın soyadı seçme telaşesi içerisinde olduğu bu günlerde iktidara yakınlığı ile de bilinen Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'ne Mustafa Kemal Atatürk tarafından "Ulus" adı verilmiş, gazete 28 Kasım 1934 tarihinden itibaren "Ulus" adıyla yayımlanmaya başlamıştır. Gazete "Ulus" adını aldığı o günkü baskısında, "Adımız, andımızdır: Atatürk'ün ulusçuluk yolunda yürüyeceğiz" ifadesiyle duyurmuştur (Ulus, 1934; Ertan, 2000: 266).

Basının yanı sıra Halkevleri de vatandaşların soyadı belirleme sürecinde etkin rol üstlenen kurumlar arasında yer almıştır. 28 Kasım 1934 tarihli *Ulus* gazetesinde yer alan habere göre Ankara Halkevi, "Soyadı Koyma Günü" adı altında toplantılar düzenleyerek soyadı seçiminde güçlük yaşayan vatandaşlara yardımcı olmayı amaçlamıştır (Ulus, 1934).

Atatürk ve yakın çevresinin Soyadı Kanunu'na yönelik tutumu, uygulamanın kamuoyunda benimsenmesini teşvik eden unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Nüfus dairelerinin tescil işlemlerine 2 Ocak 1935 tarihinde başlayacağı bilinmesine rağmen, vatandaşların soyadı seçimine gösterdikleri ilgi ve belirli soyadlarını ilk kullanan kişi olma yönündeki talepleri, Kasım ve Aralık aylarında nüfus dairelerine yapılan başvuruların yoğunlaşmasına yol açmıştır (Cumhuriyet, 1934; Ertan, 2000: 268). Vatandaşların soyadı alma sürecine gösterdikleri ilginin artmasında, Kanun'da öngörülen idari para cezasının da etkili olduğu değerlendirilebilir. Dönemin gazetelerinde, öz Türkçe soyadı tercih edenlerin sayısının arttığı ve soyadı meselesinin kamuoyunda geniş ilgi gördüğü yönünde haberlere yer verilmiştir. Bu süreçte özellikle milletvekillerinin aldıkları soyadları kamuoyuna duyurulmuş ve isimleri gazetelerde yayımlanmıştır (Cumhuriyet, 1934; Milliyet, 1934).

Soyadı uygulaması, ulusal birlik ve bütünlüğün güçlendirilmesi ve vatandaşlarda ulusal kimlik bilincinin geliştirilmesinin araçlarından biri olarak değerlendirilmekteydi. Soyadları üzerinden ortaya çıkan farklılıkların azaltılmasıyla millî bütünlüğün güçlendirilmesi amaçlanmaktaydı (Yıldız, 2001: 235-236). Bu durum, ülkede yaşayan azınlıklar ile ilgili beklentilerin doğmasına da sebep olmuş, kültürel temellere dayalı bir ulus oluşturma gayretleriyle uyumlu olarak azınlıklara, Türk dilinden soyadı almaları ve bu yolla ulusal birliğe dahil olmaları çağrısı yapılmıştır (Ertan, 2000:268). Öyle ki Yahudi asıllı Moiz Kohen, bilinen adıyla Munis Tekinalp, 27 Aralık 1934 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yazdığı "Soyadı Yasası ve Ulusal Birlik, Azınlıklara Düşen Borç", başlıklı yazısında azınlıklara ulusal birlik içinde hercü merc olmalarını salık eden şu çağrışı yapmaktaydı (Cumhuriyet, 1934).

“1- Yalnız soyadını değiştirmekle kalmayarak öz adları dahi değiştirmek, 2- Eski çağdan arda kalan ve fertleri cemaatlerden ayırt etmeyen kötü zihniyeti ve göreneği baltalamak için her ne yapmak mümkünse geri bırakmamak.”

Yukarıda belirtilen durumların yanı sıra soyadı alma konusunda ihmalkâr davranan, ilgisiz olan kitlelerin de bulunduğu görülmekteydi. Özellikle okullaşma oranının çok düşük olduğu kırsal çevrelerde soyadına karşı gösterilen ilgi kent sakinlerine nazaran daha düşük seviyelerdeydi. Ancak soyadı kanunun yerleşmesi için yöneticiler ısrarlarından vazgeçmemişler ve noktada bazı önlemlerle çözüm arayışı içerisine girmişlerdir.

Söz konusu çözüm arayışlarından biri, CHP Genel Sekreterliği tarafından 1 Mart 1936 tarihinde CHP il yönetim kurulu başkanlıklarına gönderilen yazıda görülmektedir. Yazıda, Soyadı Kanunu’nun yalnızca biçimsel bir düzenleme olmadığı, söz konusu inkılabın parti, hükümet ve Türk toplumu açısından önem taşıdığı belirtilmiştir. Soyadı tescil süresinin sona ermesine kısa bir süre kalmasına rağmen henüz soyadı almamış çok sayıda vatandaşın bulunduğu dikkat çekilmiş ve Halkevlerinden vatandaşları soyadı almaya teşvik edecek çalışmalar yürütmeleri istenmiştir. Ayrıca sürece ve yapılması gereken işlemlere ilişkin halkın düzenli olarak bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda Halkevlerinin öğretmenler ve konu hakkında bilgi verebilecek kişiler aracılığıyla okul çocuklarını, halkın toplandığı yerlerdeki vatandaşları ve okuma odalarından yararlanan kişileri bilgilendirmesi öngörülmüştür (Dokuyan, 2016:156).

21 Nisan 1938 tarihinde Başbakan Celal Bayar’ın imzasıyla Diyanet İşleri Başkanlığı’na gönderilen yazıda, bazı vatandaşların hâlen soyadı almadıkları ve bu nedenle resmî işlemlerinin gerçekleştirilemediği belirtilmiştir. Bu yazıya dayanarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından il müftülüklerine gönderilen yazıda ise soyadı konusuna gerekli hassasiyetin gösterilmesi ve tüm çalışanların ad ve soyadlarını içeren bir cetvel hazırlanarak ivedilikle gönderilmesi istenmiştir (Ertan, 2000:269).

1.2.3. Soyadı Kanunu’nun Uygulanması

Soyadı Kanunu’nun kabulünden önce kişilerin toplum içerisinde baba ve dede adları veya çeşitli unvanlar aracılığıyla tanımlandıklarına yukarıda değinilmiştir. Kanun’la birlikte vatandaşların öz adlarının yanı sıra bir soyadı seçmelerinin zorunlu hâle gelmesi, soyadı belirlemeye yönelik arayışları da beraberinde getirmiştir. Bu süreç, aynı zamanda dilde sadeleşme ve özleşme yönündeki eğilimleri destekleyen unsurlardan biri olmuştur (Ölmez, 2000: 107-108). Soyadı alma sürecinin vatandaşlar arasında geniş bir ilgi gördüğü dönemin basınına da yansımıştır. Nitekim bu ilgi, döneme ait bir kaynakta “kahvede, sokakta, evde, mektepte hep bu iş konuşulmakta, herkes kendine bir soyadı aramaktaydı” ifadeleriyle aktarılmıştır. Bu dönemde “Soyadınız Ne?” sorusu, soyadı meselesinin kamuoyundaki görünürlüğünü yansıtan ifadelerden biri hâline gelmiştir (Son Posta, 1934).

Vatandaşların soyadı belirleme sürecini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli kaynaklar yayımlanmıştır. Bu kapsamda, 1934 yılında bir başvuru kaynağı olarak yayımlanan *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları: Tarama Dergisi* bu çalışmalardan biridir. Ayrıca 1934 ve 1935 yıllarında öz Türkçe ad ve soyadı seçiminde yararlanılabilecek çeşitli kılavuz eserler yayımlanmıştır. Bunlar arasında Besim Atalay tarafından hazırlanan

Türk Büyükleri veya Türk Adları adlı çalışma öne çıkmaktadır. Eserin bir yıl içerisinde ikinci baskısının yapılması, gördüğü ilginin göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir (Ölmez, 2000:108).

Bu kaynakların yanı sıra Erhan Sanater'in *Soyadı Kanunu ve Öz Türkçe Adlar* (1935), M. Zeki Vural'ın *Öz Türkçe Kadın ve Erkek Adları Soyadları* (1935), Enver Behnan Şopolyo'nun *Türk Soyadı 3396 Türk Adı* adlı eserleri soyadı olarak kullanılabilecek isimlerin derlendiği kaynaklar olarak söylenebilir (Tuğluk, 2022: 370). Bunların yanı sıra halka bu süreçte yardımcı olacağı düşüncesiyle değişik soyadlarının anlamlarını gösteren kitaplar alfabetik sıraya göre bastırılmış, Devlet dairelerine, soyadı olmayanlar ile ilgili işlem yapılmaması için talimat verilmiştir. Bu süreçte soyadı bulmakta sıkıntı çekenlere valiler, kaymakamlar ve idari müdürler soyadlarını vermiş, bu süreçte aşağıda da anlatılacağı üzere ilginç soyadı hikayeleri ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2016: 38).

Yukarıda belirtilen kaynaklar arasında, İçişleri Bakanlığı tarafından Kütahya Milletvekili Besim Atalay'a hazırlatılan ve nüfus müdürlüklerine gönderilen *Türk Büyükleri veya Türk Adları* adlı eser, Soyadı Kanunu'nun uygulanması açısından önem taşımaktadır. Eserde 5.600'den fazla ada yer verilmiştir. Bu adlar, tarihte yaşamış kişilerin adları ile Türk Dil Kurumunun *Tarama Dergisi* ve İçişleri Bakanlığı tarafından 1928 yılında yayımlanan *Köylerimiz* adlı eserden seçilen sözcüklerden oluşmaktadır. Atalay, eserde yer alan sözcüklerin hem ad hem de soyadı olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Türkçede "-men" ve "-man" ekleriyle yeni sözcükler türetililebileceğini ve bu sözcüklerin de soyadı olarak kullanılabileceğini ileri sürmüştür (Atabay, 2012: 243). Örneğin, "Erkmen", "Köymen" gibidir.

Ayrıca vatandaşların halk arasındaki aile lakaplarına -oğlu eki getirerek soyadı aldıkları görülmektedir. Örneğin, Saraçoğlu aile adını soyadı alan Dahiliye vekili Şükrü Saraçoğlu, Uşakizade lakabına sahip olan Hâlit Ziya, "Uşaklıgil" soyadını almış ve gazete vasıtasıyla da duyurmuştur. (Cumhuriyet, 1935). Bunun yanı sıra bazı bölgelerde, eski lakap ve sülale adlarının sonundaki "-oğlu" veya "-zade" eklerinin çıkarılmasıyla oluşturulan soyadlarının kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Giresun ili Görele ilçesinde Dayılı köyündeki Bektaşoğlu sülalesi "Bektaş", Kaba Mahallesi'ndeki Kızıroğlu sülalesi "Kizir", Çatak köyündeki Tavacızâde sülalesi "Tavacı", Bozcaali köyündeki Mimirolu sülalesi ise "Mimir" soyadını almıştır. Ayrıca sülale adlarını herhangi bir değişiklik yapmadan soyadı olarak kullanan ailelere de rastlanmaktadır. Nebioğlu, Velioğlu, Namazcıoğlu ve Firidinoğlu bu kullanıma örnek gösterilebilir (Yüksel ve Emecen, 2015: 81-165).

Soyadı alma sürecinde vatandaşların dikkat ettiği en önemli noktalardan birisi soylu, yüce görünme düşüncesi idi. Öyle ki soysuz görünmemek için vatandaşlar birbirleriyle yarış edercesine hareket etmişlerdir. Hayatında karıncayı bile incitmemiş "efendi, kibar insanların Yıldırım, Çetin gibi" adlar aldıkları görülmüştür (Milliyet, 1934). Soyadı seçme meselesinin Türk toplumunda yarattığı ruh halini izleyebileceğimiz bir vaka örneği olarak Aziz Nesin soyadı alma öyküsü burada ifade edilebilir. Şöyle diyor:

"1934 yılında Soyadı Kanunu çıktı, her Türk kendine bir soyadı alacaktı. Herkes kendisine soyadını kendisi seçtiği için, insanların bütün gizli aşağılık duyguları ortaya çıktı. Dünyanın en cimrileri "Eli açık", dünyanın en korkakları "Yürekli", dünyanın en tembelleri "Çalışkan" gibi soyadları aldılar. Bana, ortada böbürlenebileceğim bir soyadı

kalmadığından, kendime "Nesin" soyadını aldım. Herkes "Nesin?" diye çağırdıkça ne olduğumu düşünüp kendime geleyim, istedim" (bianet.org, 2025).

Soyadı verme sürecine nüfus memurlarının da aktif olarak katıldıkları bilinmektedir. Örneğin Ermeni ve Yahudi vatandaşların soyadı alırken etnik kökenlerini belirten eklerinin hem kesildiği hem de dokunulmadığı durumların yanında, kimi zaman nüfus memurunun Türkçe bir isim yazmasını kabul ettiklerinden, kimi zaman ise ait oldukları dini ve etnik grubu belirten ismini sürdürebilen aileler olduğu görülmektedir (Türköz, 2023:16-17). Bir başka örnekte ise Tarık Dakal, "Ulusal Kimlik İnşasında Soyadı Kanunu Devrek Örneği" adlı makalesinde nüfus memurlarının soyadı bulma hususundaki maharetini somutlaştıran şu örneği vermektedir;

"Derebulaca köyüne soyadı yazmaya giden nüfus memurları bir evin önündeki ağaç köküne oturmuş, köylünün soyadlarını yazmaktaydılar. Sıra, önünde oturdukları evin sahibi Kara Ahmetoğlu sülalesinden olan aileye geldiğinde, nüfus memuru ev sahibine, "Bu kadar işimizi şu kara bir ağaç kökü üzerinde gördük. Gel sana da Karakök soyadını verelim" demeleri üzerine ev sahibinin ailesinin "Karakök" soyadını kabul ettiğini aktarmaktadır (Dakal, 2008:63).

Soyadı verme sürecinde nüfus memurlarının yasal sınırlar içinde vatandaşlara soyadı önermeleri mümkündü. Bu durum bazen olumsuz sonuçlara da sebep olabilmekteydi. Söz gelimi yazım yanlış örneği verilebilir. Vatandaşların soyadı alma sürecinde kimi zaman yörenin konuşma yapısından kaynaklı olarak soyadlarının yanlış yazıldığı da olabilmekteydi.

Görece ilçesinde soyadı alma sürecine ilişkin dikkat çekici örneklerden biri, Erken Cumhuriyet dönemi şair ve bestekârlarından Ahmet Kaçar'ın anlatısında yer almaktadır. Kaçar, Kuşçulu köyündeki Uzunömeroğulları sülalesinin soyadı seçimini nükteli bir ifadeyle şöyle aktarmaktadır: "Görece'nin Kuşçulu Köyünde Uzunömeroğulları sülalesi vardır. Adamın boyu bir buçuk metre, benim dayılarımın boyu uzun olduğu için Uzunömeroğlu soyadını almışız, diyor. [...] Biz Kaçaroğlu soyadını almışız. [...] Adamın boyu bir buçuk metre, Uzunömeroğlu soyadını almış... Cesarete bak" (Ak, 2025, 18:50).

Konuya ilişkin bir başka örneği ise Seyfullah Çiçek Görece yöresine ilişkin yaptığı kültürel çalışmalarda (Çiçek, 2020), (Görece-Kuşçulu) Uzaktan yakından bir ilgisi yok. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkana kadar aileler eskiden lakapları ile anılırdı. Yöresel ağızla birkaç örnek vereyim: Duragu Ahmet (Durak oğlu Ahmet), Kocabaşu Osman (Kocabaş oğlu Osman), Çiçu Salih (Çiçek oğlu Salih) gibi. Bizim aile lakabımız da Muso ya da Mosu (Musa oğlu) idi. Aile büyüklerimiz haliyle soyadı olarak Musaoğlu'nu almışlar. Ağabeyim (Emekli Deniz Nakliyat Genel Müdürü Gemi İnşa Yük. Müh. Lütfi Hızlan) 1942 yılında, 1944'te İTÜ adını alacak olan Yüksek Mühendis Mektebi'ne girmişti. Soyadının Musaoğlu olmasından dolayı, arkadaşlarının 'Siz Musevi misiniz? Yahudi misiniz?' gibi devamlı takılmalarına maruz kalıyormuş. Bu durumdan hoşnut olmayan ağabeyim soyadını değiştirmeye karar vermiş. O zamanlar, mahkeme kararına gerek duymadan iki satırlık bir dilekçeyle beğenilmeyen, benimsenmeyen soyadları kolayca değiştirilebiliyormuş. Babam hayatta olmadığı için, ailemizin büyüğü sıfatıyla ağabeyim hemen bir nüfus müdürlüğüne başvurup, 'hızlanmak' fiilinden

mülhem ‘Hızlan’ soyadını almış. Musaoğlularının bir başka kolu da köyümüzde bugün Erden soyadını taşımaktadır (Çiçek, 2025).

Görelle yöresinden verdiğimiz soyadına dair bu iki örnek elbette çoğaltılabilir ve farklı motivasyonlarla alınan soyadlarının kökeninin neler olduğuna dair bizlere farklı düşün dünyaları açabilir. Söz konusu örnekler “Soyadı Kanunu” uygulamasına dair halkın hazırlıksız olduğunu, kanuni zorunlulukların da etkisiyle soyadı seçme yolundaki sürecin resmi prosedürü tamamlamaya yarayan bir duruma indirgendiği izlenimi vermektedir. Dönemin şartları çerçevesinde vatandaşların kamusal alandaki görünürlüğüyle, günümüz şartları çerçevesindeki durum göz önünde bulundurulduğunda, vatandaşların soyadlarında değişiklik yapma arzuları ve talepleri kaçınılmaz olmaktadır.

Bu nedenle kanun koyucu da günümüz şartlarında soyadlarından memnun olmayan, Soyadı Kanunu’na aykırı olan, yazım yanlışlığı, imla hatası, düzeltme işareti eksikliği ve özel sebepler gibi başlıklar altında bir düzenlemeye giderek kamu vicdanındaki bu rahatsızlığı bir ölçüde gidermeye çalışmıştır. Bahse konu bu düzenleme Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda yapılan değişiklik ve Kanuna eklenen Geçici 8. Madde hükmü gereği yapılan düzenlemelerdir. Çalışmamızın ikinci bölümünde bu düzenleme açıklanmaya çalışılacaktır.

Soyadı Kanunu’nun kabulünün ardından Atatürk, yakın çevresindeki kişilerin soyadı seçimleriyle de ilgilenmiş ve öz Türkçe soyadlarının kullanımını teşvik etmiştir. Bu kapsamda İsmet Paşa’ya İnönü Muharebeleri’ndeki başarısına atfen “İnönü”, Tevfik Rüştü Bey’e Türk-İran sınırına ilişkin görüşmelerle bağlantılı olarak “Aras”, İktisat Vekili Mahmut Celal Bey’e “Bayar”, Fethi Bey’e “Okyar” ve manevi kızı Sabiha Hanım’a “Gökçen” soyadını vermiştir (Kinross, 1994: 643). Bu örneklerin yanı sıra Erken Cumhuriyet döneminin bilindik simalarından olan Nuri Demirağ’a da soyadı Atatürk tarafından verilmiştir Demirağ, soyadı Kanunu’nun yasalaşmasına kadar “Mühürzade, Mühürdarzade Nuri” adıyla anılmış, kardeşiyle birlikte Erken Cumhuriyet’in ilk demiryolu müteahhidi olmaları ve Cumhuriyet’in 10. yıl marşından mülhem “Demir ağırla ördük ana yurdu dört baştan” dizesinde, demiryollarına verilen önem yüceltilmiş olmasından dolayı Atatürk’ün isteğiyle Demirağ soyadını almışlardır (Dervişoğlu, 2023:133).

2. Nüfus Hizmetleri Kanunu Geçici 8. Madde Değişikliği ve Ad Soyad Değişikliği Uygulaması

5490 sayılı ve 25.04.2006 tarihli Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Kanun ile değişiklikler meydana gelmiştir. Kanunun 26. maddesiyle kişilerin ad ve soyadlarını mahkeme kararına gerek duymadan idare tarafından değiştirmeleri sağlanmıştır. Kanun’un 26. maddesi ile 5490 sayılı Kanun’a eklenen geçici madde 8 hükmü gereği;

“Kişinin iki yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 3’üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin

olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir.”

Aşağıda bu düzenleme kapsamında yapılan değişiklikler ayrı başlıklar altında “Soyadı Kanunu’na Aykırılık”, “Yazım yanlışlığı, imla hatası ve düzeltme işareti eksikliği” şeklinde sınıflandırılarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Soyadı Kanununa Aykırılık

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Geçici 8. madde hükmü, vatandaşların ad ve soyadı değişikliği yapılması talebinde bulunabilmeleri için belirli sebeplerin varlığına dikkat etmektedir. 21/06/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 3. maddesine aykırılık hali de bu sebeplerden birisidir. Söz konusu düzenleme uyarınca, rütbe, memuriyet, aşiret, yabancı ırk ve millet isimleri soyadı olarak kullanılamayacağı gibi, umumi edeplere uygun olmayan, iğrenç ve gülünç soyadlarının kullanılması da mümkün değildir.

Örneğin Yargıtay 8. Hukuk Dairesi’nin 2021/2480E ve 2021/5415K. Sayılı kararında davacı “Korkmaz” olan soyadını, insanların soyadından kaynaklı olarak kendisini korkusuz olarak düşündüğünü, ancak kendisinin çok korkak bir yapıya sahip olduğunu, soyadının psikolojik yapısıyla tezat olduğunu iddia ederek “Korkmaz” olan soyadını "Dabbetülarz" olarak değiştirilmesini istemiştir. Davanın kabul edilmesi ve kesinleşmesi üzerine, soyadının yürürlükteki hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle Adalet Bakanlığı (Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü) kanun yararına temyizi istenilmiş, mahkeme "Dabbetülarz" sözcüğünün Arapça kökenli olup kıyamette Deccal ile beraber zuhur edecek bir hayvan-ı mahsus olarak ifade edilmektedir (Sâmi, 2019). Yargıtay, soyadı değişikliğine ilişkin kararı 2525 sayılı Soyadı Kanunu ile Soyadı Nizamnamesi hükümleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Kararın gerekçesinde, Soyadı Kanunu’nun 3. maddesinde yabancı ırk ve millet adlarının soyadı olarak kullanılamayacağının düzenlendiği; Soyadı Nizamnamesi’nin 5. maddesinde yeni alınan soyadlarının Türk dilinden olması gerektiği, 7. maddesinde yabancı ırk ve ulus adlarının soyadı olarak kullanılamayacağı ve 10. maddesinde genel ahlaka aykırı, gülünç, iğrenç veya hakaret içeren soyadlarının kullanılamayacağının hükme bağlandığı belirtilmiştir. Bu hükümler doğrultusunda Yargıtay, davacının “Korkmaz” olan soyadının “Dabbetülarz” olarak değiştirilmesine ilişkin kararı usul ve kanuna aykırı bularak bozmuştur.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 11.12.2017 tarihli ve 24341420-010.06.01-137397 sayılı “Ad ve Soyadı Değişikliği” konulu Genelge yayımlanmıştır. Genelgenin “Ad ve Soyadının Düzeltilmesine İlişkin Esaslar” başlıklı bölümünde, Geçici 8. madde kapsamında vatandaşların idareye yapacakları başvurularda dikkate alınması gereken husus ve esaslar açıklanmış, uygulamada karşılaşılabilecek durumlara ilişkin örneklerle yer verilmiştir.

Buna göre, kişilerin dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan, 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 3. maddesinde belirtildiği gibi, umumi edeplere uygun olmayan, toplum nazarında iğrenç ya da gülünç sayılan (Yalak, Kalas, Sıçan, Deli, Koyun, Top, Boynuz, Ördek vb.) soyadlarını değiştirme talepleri idare tarafından kabul edilecektir (m. 13/f. 5).

2.1.1. Yazım Yanlışlığı, İmla Hatası ve Düzeltme İşareti Eksikliği

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Geçici 8. madde hükmü kapsamında, vatandaşların ad ve soyadı değişikliği yapılması talebinde bulunabilmeleri için gerekli olan bir diğer sebep ise, ad ya da soyadında yazım veya imla hatasının olması veya düzeltme işaretinin kullanılmamasından kaynaklanan bir anlam değişikliğinin varlığıdır.

Genelge’nin 8. maddesine göre, kişinin ad ve/veya soyadı dayanak belgesine uygun olarak aile kütüğüne tescil edilmiş olsa da evlenme, yer değiştirme veya evlat edinilme gibi nedenlerle kaydın taşınması sırasında hatalı yazılmış olabilmektedir. Bu ad ve/veya soyadının uzun yıllar okul, askerlik, evlenme ve boşanma gibi işlemlerde kullanılması hâlinde, kişinin resmî makamlar karşısında zor durumda kalmasını önlemek amacıyla maddi hatalar ilgilinin yazılı talebi olmaksızın düzeltilmemiştir.

5490 sayılı Kanun’a eklenen Geçici 8. madde ile ilgilinin yazılı talebi üzerine, açık kaydına hatalı tescil edilen ad ve/veya soyadının korunarak kapalı kaydındaki ad ve/veya soyadının açık kaydına göre düzeltilmesine imkân tanınmıştır. Bu doğrultuda il veya ilçe idare kurulunun karar vermesi hâlinde, kişinin kapalı kaydındaki ad ve/veya soyadı nüfus müdürlüğü tarafından düzeltilmektedir.

Örneğin, kişinin aile kütüğüne adı “TUBA” olarak tescil edilmiş olsun. Ancak bu kişinin kaydı, evlilik sebebiyle bir başka yere taşınmış ve bu işlem yapılırken adı, açık kaydına yanlışlıkla “TUĞBA” olarak yazılmıştır. “TUĞBA” adı yıllarca bu kişi tarafından pek çok resmi işlemde kullanılmış, kişi de yıllarca “TUĞBA” ismiyle tanınmıştır. Burada kişinin adı kapalı kaydı ile açık kaydında farklı olarak işlenmiş olup, idarece resen bu yanlışlığın düzeltilmesi ve kişinin resmi makamlar karşısında zor durumda kalmasını engelleme imkânı bulunmamaktadır. Artık 5490 sayılı Kanun’a eklenen Geçici 8. madde ile getirilen düzenlemeyle, kişinin kapalı kaydından yer alan ad ve soyadına ilişkin düzeltme talepleri de idare tarafından dikkate alınacaktır. Böylece çevresinde yıllardır “TUĞBA” adıyla tanınmış olan kişi, bu ad açık kaydından yanlışlıkla yazılmış olmasına rağmen, “TUĞBA” adını tercih edebilecek, kapalı kaydında yer alan “TUBA” isminin “TUĞBA” olarak düzeltilmesini idareden talep edebilecektir.

Genelgenin 20. maddesi uyarınca, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 14. maddesinde nüfus kaydının kapatılmasına ilişkin şu hükme yer verilmiştir:

“Nüfus kaydının kapatılması; ölüm, gaiplik, Türk vatandaşlığının kaybı, evlenme, boşanma, evlât edinilme, soy bağının düzeltilmesi veya reddi gibi olaylar nedeniyle bir kaydın üzerinde işlem yapılamaz hale getirilmesidir. Kaydın kapatılmasına ilişkin sebep ortadan kalktığında veya kaydın yeniden açılmasını gerektirecek yeni bir sebep ortaya çıktığında kayıt yeniden açılır. Kaydın açılmasından sonra kişisel durumda meydana gelmiş olan olaylar kişinin kaydına işlenir.”

Bu hüküm doğrultusunda, kapalı kayıtlarda hatalı yazılmış ad ve/veya soyadlarının il ve ilçe idare kurulu kararlarına dayanılarak düzeltilebileceği belirtilmiştir.

2.2. Özel Olarak Belirtilen Sebepler

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Geçici 8. madde hükmü ve Genelgenin 13. madde hükmü birlikte incelendiğinde, vatandaşlar tarafından talep edilmesi halinde idarenin uygulamada karşılaşılabileceği muhtemel örneklerle yer verildiği görülmektedir.

2.2.1. Kapalı Kayıt ile Açık Kayıt Arasında Farklılık Olması ve Kişinin Açık Kayda Tescil Edilen Ad ya da Soyadını Tercih Etmesi

Bu ihtimalde yukarıda vermiş olduğumuz örnekte olduğu gibi kişinin adı veya soyadı dayanak belgesinde ve kapalı kaydında “TUBA” olarak yer almasına rağmen, bu ad, örneğin evlilik sebebiyle naklen gittiği açık kaydına “TUĞBA” olarak geçmiştir. Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Geçici m. 8 hükmü gereği, bu kişi “TUĞBA” adını kullanmak için il veya ilçe idare kuruluna talepte bulunarak bildirmesi durumunda, kurul tarafından adının “TUĞBA” olarak düzeltilmesine karar verilir ise kişinin kapalı kaydında “TUBA” olarak yer alan adı “TUĞBA” olarak düzeltilecektir.

2.2.2. Dayanak Belgesi ile Aile Kütüğü Arasında Farklılık Olması ve Kişinin Hatalı Yazılmış Olan Ad ya da Soyadını Tercih Etmesi

Bu ihtimalde ise kişinin, açık ve kapalı şeklinde iki kaydı yoktur. Yalnızca bir kaydı bulunmaktadır. Bununla beraber kişinin soyadı veya adı dayanak belgesinde örneğin “KUGU” olarak yer almasına rağmen aile kütüğünde yanlışlıkla “KUĞU” olarak yazılmıştır. Hatalı şekilde yazılmış olan “KUĞU” soyadını epey uzun yıllar taşıyan bu kişinin, “KUĞU” soyadını kullanmak istediğine ilişkin talebini il veya ilçe idare kuruluna bildirmesi ve kurul tarafından soyadının “KUĞU” olarak düzeltilmesine karar verilmesi halinde; kaydının düşünceler alanına “..... il veya ilçe idare kurulunun...../...../..... tarihli ve sayılı kararına göre “KUGU” iken “KUĞU” soyadını kullanmasına karar verilmiştir.” şeklinde açıklama yapılacaktır.

2.2.3. Kişinin Dayanak Belgesinde ve Aile Kütüğündeki Ad ya da Soyadında Harf Eksikliği Olması Durumu

Üçüncü bir ihtimal ise, kişiye ait nüfus kayıtlarında ad ya da soyadı ile ilgili bir farklılık yoktur. Burada kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan ad veya soyadında harf eksikliğinin olması durumu söz konusudur. Örneğin, aile kütüğünde adı “SAADET” olarak yer alması gerekirken sehven “SADET” şeklinde kaydedilen bir kişi, söz konusu harf eksikliğinin giderilmesi amacıyla il veya ilçe idare kuruluna başvurabilmektedir. Kurul tarafından düzeltme yönünde karar verilmesi hâlinde, nüfus müdürlüğünce kişinin kaydında gerekli düzeltme yapılmakta ve kaydın düşünceler alanına konuya ilişkin açıklama eklenmektedir.

2.2.4. Kişinin Dayanak Belgesinde ve Aile Kütüğündeki Ad ya da Soyadında Noktalama İşareti Eksikliği Bulunması

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Geçici 8. maddesiyle hüküm altına alınan bir diğer ihtimal ise kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan ad veya soyadında noktalama işareti eksikliğinin olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, soyadı “TOPÇU” olarak yazılması gerekirken “TOPCU” olarak yazılmış veya

adı “OLCAY” yerine “OLÇAY” yazılmış olan bir kişi, adındaki ya da soyadındaki noktalama işareti eksikliğinin giderilmesi için kurula başvuru yapabilmekte ve ad ya da soyadının düzeltilmesini sağlayabilmektedir.

2.2.5. Dayanak Belgesinde ve Aile Kütüğünde Yer Alan Ad ya da Soyadlarının Yazılışına İlişkin Diğer Talepler

Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Geçici 8. maddesi hükmü kapsamında vatandaşların ad ya da soyadı değişikliği talebinde bulunma nedenleri yalnızca yukarıda belirtilenlerden ibaret değildir. Bu husus Genelge’nin 13. maddesinin son fıkrasında da belirtilmiş olup şöyle demektedir “Yukarıdaki maddelerdeki muhtemel örnekler uygulayıcıya ışık tutmak ve yön vermek amacıyla yer almış olup benzer örneklerle göre işlem yapılması il ve ilçe idare kurullarının takdirindedir”. Örneğin, aile kütüğünde “ZEYNEPSULTAN” şeklinde kayıtlı adın “ZEYNEP SULTAN” olarak düzeltilmesi veya “BEŞOĞLU” şeklinde yazılması gereken soyadının “5 OĞLU” olarak kaydedilmiş olması hâlinde, Soyadı Nizamnamesi’nin 6. maddesi uyarınca gerekli düzeltmenin yapılmasına ilişkin talepler kurul tarafından değerlendirilebilecektir. Benzer şekilde, ad veya soyadlarının yazılışına ilişkin diğer düzeltme talepleri de kurul tarafından değerlendirilebilecektir.

Bu ve bunun gibi durumlarda kişinin talebi il ve ilçe idare kurullarınca değerlendirilecek kurulca talebin kabulüne karar verilmesi durumunda, bu karara dayanılarak nüfus müdürlüğünce gerekli değişiklik yapılacak, ilgili kaydın düşünceler alanına bu konuya ilişkin açıklama şerhi düşülecektir.

2.3. Başvuru Koşulları

Genelgenin 14. maddesinde ad ya da soyadı değişikliği başvurusunun nasıl yapılacağı açıklanmaktadır. Genelgeye göre ad ve/veya soyadı değiştirme talebinde bulunan kişinin talebini yerleşim yerinin bulunduğu yerin nüfus müdürlüğüne yapması gerekmektedir. Bu husus ilçe ve il idare kurulları tarafından gözetilecek olup, yerleşim yerinin dışında bir nüfus müdürlüğüne başvuru yapıldığının tespiti halinde, yapılan başvuru kabul edilmeyecektir.

Başvurunun bizzat ilgili kişi tarafından yapılabileceği gibi ad ve/veya soyadı değiştirilmesine ilişkin bilgileri içeren vekâletnameyi ibraz etmesi halinde yetkili kılınan vekil tarafından da yapılan başvuru kabul edilecektir.

Ayrıca yerleşim yerleri aynı olan ailenin ergin çocuklarının soyadı değişikliğine ilişkin talepleri için ana ve babaları ile birlikte müracaat edebilmelerine fırsat tanınmıştır. Yerleşim yerinin yurt dışında bulunması halinde ise vatandaşların ad ve/veya soyadı değişikliğine ilişkin taleplerini Türkiye Cumhuriyeti Devleti dış temsilcilik birimlerine yapmaları mümkündür. Başvurunun dış temsilciliklere yapılması halinde, talepler il veya ilçe idare kurullarınca değerlendirilmek üzere ilgililerin aile kütüğünde kayıtlı olduğu yerin valilik veya kaymakamlığına intikal ettirilecektir. Örneğin, Almanya’da ikamet eden ve aile kütüğü Giresun ili Görele ilçesinde kayıtlı bulunan bir Türk vatandaşının ad ve/veya soyadı değişikliği talebiyle Türkiye Cumhuriyeti dış temsilcilğine başvurması hâlinde, söz konusu talep Giresun Valiliğine veya Görele Kaymakamlığına intikal ettirilecektir. Başvuru, ardından Giresun İl İdare Kurulu veya Görele İlçe İdare Kurulu tarafından değerlendirilecektir.

Genelge, başvuru talebinin nasıl ve kimler tarafından yapılacağına açıklamalar getirmesinin yanı sıra başvuru için süre sınırlaması da getirmektedir. Buna göre 7039 sayılı Kanun gereğince ad ve/veya soyadı değişikliği ile ilgili başvurular 03/11/2019 tarihi mesai saati bitimine kadar kabul edilecektir. Bu tarihten sonra başvuruda bulunulması durumunda il veya ilçe nüfus müdürlükleri tarafından başvurular kabul edilmeyecek ve işleme alınmayacaktır.

2.4. Düzeltme Kararlarının Alınması ve Tescil

Genelgenin 17. maddesinde il veya ilçe idare kurulları tarafından verilecek tek veya toplu kararlara göre nüfus müdürlükleri tarafından ilgililerin ad ve/veya soyadlarında gerekli düzeltmelerin yapılacağı, 18. maddesinde ise ad ve/veya soyadlarında yapılması talep edilen düzeltmelerde nüfus kayıt örneklerindeki bilgilerin esas alınacağı belirtilmektedir.

Genelgenin 19. maddesinde ise düzeltme kararlarının tescil edilmesi hususuna yer verilmiştir. Buna göre MERNİS Uygulama yazılımındaki “Geçici Madde (8) kapsamında Ad ve Soyadı Güncellemesi” seçeneğinin işaretlenmesi gerektiği, aksi bir durumda güncelleme yapılabilmesi için kaydın uygun olup olmadığının kontrolünün sağlanamayacağı uyarısında bulunmaktadır. Ayrıca tescil esnasında il veya ilçe idare kurulu kararına ait bilgilerin de girilmesi gerektiğinin zorunluluğu belirtilmektedir.

2.5. Kapalı Kayıtlarda Ad ve Soyadı Düzeltilmesi

Genelgenin 24. maddesine göre kapalı kayıtlardaki hatalı yazılmış olan ad ve/veya soyadı il ve ilçe idare kurulu kararlarına dayanılarak 28/10/2016 tarihli ve 99484 sayılı talimat gereğince düzeltileceği belirtilmektedir. Devam eden 25. Maddede de ise İl ve ilçe idare kurulunun kişilerin sadece açık kayıtlarında ad ve/veya soyadlarının değiştirilmesine yönelik verilen kararların; ilgililerin kapalı kayıtlarına tescil edilmeyeceği belirtilmektedir.

Örneğin, evlenme yoluyla kaydı taşınan ve kapalı kayıttaki adı “Gözel” olarak yazılmış olan bir vatandaşın, İl veya İlçe idare kurulu kararı gereği “Güzel” olarak değiştirilen ismine ilişkin değişikliğin, eski kütüğünde düzeltilmesine gidilmeyeceği açıklanmaktadır.

3. GÖRELE UYGULAMASI

Çalışmanın bu bölümünde Nüfus Hizmetleri Kanunu’na eklenen Geçici 8. madde hükmü kapsamında Giresun İli Görele İlçesi’nde, Görele İlçe İdare Kurulu’na vatandaşlar tarafından yapılan başvurular, bu başvuruların mahiyeti ve Görele İlçe İdare Kurulu’nun bu çerçevede verdiği kurul kararları incelenecektir. Bu bağlamda amaç Giresun İli Görele İlçesi özelinde Nüfus Hizmetleri Kanunu’na eklenen Geçici 8. madde kapsamında yapılan düzenlemenin uygulanabilirliğini ve ne ölçüde ihtiyaca cevap verebildiğini, kurula yapılan başvurular üzerinden ortaya koymaya çalışmaktır.

3.1. Görele İlçe İdare Kurulu & Başvurular

Kurul İlçe Kaymakamı başkanlığında, İlçe Yazı İşleri Müdürü, Mal Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürü, İlçe Sağlık Müdürü ve İlçe Nüfus Müdürü olmak üzere toplam altı üyeden oluşmaktadır.

Görelle İlçe İdare Kurulu'na 03/11/2019 tarihine kadar toplamda 128 adet başvuru yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan bu başvurular soyadı ve ad değişikliği başvuruları olarak sınıflandırıldığında 73 adedinin soyadı değişikliği, 55 adedinin ad değişikliği başvurusu olduğu anlaşılmaktadır. Kurula yapılan başvurular, mahiyetlerine göre bir sınıflandırmaya ayrıldığında ise yazım kuralına aykırılık, yazım hatası, abes/gülünç/incitici sebepler ve mevzuata aykırı olma sebebiyle yapılan başvurular şeklindedir. Kurulun bu başvuruları değerlendirirken Türk Dil Kurumu Sözlüğünü referans aldığını ve yapılan başvuruları bu kaynak kapsamında kabul ya da red kararı şeklinde değerlendirdiği belirtilmelidir.

Çalışmada Kurula yapılan başvuruları isim değişikliği başvuruları ve soyadı değişikliği başvuruları şeklinde iki ayrı başlık altında incelemek daha açıklayıcı olacaktır.

3.2. İsim Değişikliği Başvuruları

Yukarıda kurula yapılan isim değişikliği başvurusu sayısının 55 adet olduğu belirtilmişti. Bu başvuruların konularına göre irdelendiğinde ise 22 adedinin yazım hatasından, 3 adedinin abes/gülünç/incitici olma sebebiyle, 30 adedinin de mevzuat düzenlenmesinin dışında sebeplerle yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu 55 başvurudan 31 adedi reddedilmiş, 24 adedi kabul edilmiştir. Başvuruların reddedilme sebeplerinin 1 adedinin abes/gülünç/incitici kabulü görmemesi, 30 adedinin de mevzuat düzenlemesi dışında sebeplerle yapıldığı için reddedildiği görülmektedir. Burada kurula yapılan başvuruların %54'ünün reddedildiği %46'sının kabul edildiği şeklinde bir istatistik göze çarpmaktadır.

Acaba ad değişikliği sebebiyle yapılan başvuruların bu kadar yüksek bir oran ile reddedilme sebebi nedir? Gerek bu hususu ortaya koymak gerekse yukarıdaki açıklamaları daha da somutlaştırmak adına kurula yapılan başvuruların bazılarını burada örneklendirmek faydalı olacaktır.

3.2.1. Yazım Hatası Sebebiyle Kurula Yapılan Başvurular

Yazım hatası sebebiyle kurula yapılan başvurulara örnek vermeden önce bu hataların sebeplerinin neler olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Bu hataları; yazım işlemi veya kayıt taşıma işlemi sırasında oluşan hatalar, dönemin teknolojik imkânları gereği oluşan hatalar olarak belirtmek mümkündür. Örneğin, nüfus kaydına isim yazarken memurun “l” ve “r” harfini ya da “m” ve “n” harfini, “z” yerine “s” yazarak, “Gülser” yerine “Gürser”, “Nevin” yerine “Nevim”, “Muazzez” yerine “Muazzes” yazması. Bir başka örnek olarak şiveden kaynaklı “Hurşit” yerine “Hurşut”, “Kadun” yerine “Gadun”, “Zekeriya” yerine “Zekeriye”, “Doğan” yerine “Duvan” yazması verilebilir. Yine bir başka örnek olarak memurun harflerin yerini değiştirerek yazması “Zübeyir” yerine “Züyebir” yazması gibi. Bazen de isimlerin arada harf atlanarak yazılması “Ayşe Saadet” yerine “Ayşe Sadet” gibi. Kimi zaman da evlenme sebebiyle geldiği yerdeki kaydı kapatılan vatandaşın taşındığı nüfus kütüğüne adının yanlış yazıldığı görülmektedir. Örneğin “Zeynep” yerine “Zeynap”, “İlkay” yerine “Dilkay” yazılması gibi.

3.2.2. Abes/Gülünç/İncitici Olması Sebebiyle Kurula Yapılan Başvurular

Bazı isimler vardır ki zamanla toplum içerisindeki anlamı değişime uğrayabilir veya anlam daralması yaşayabilir. Bu gibi isimlerin de talep edilmesi halinde kurul tarafından değiştirildiği görülmektedir. Örneğin, “Hatun”, TDK'ye göre “kişinin karısı, eşi”, “yüksek makamdaki kadınlara ve hakan eşlerine verilen ad “olarak

açıklanmasına karşın, abes/gülünç/incitici olduğu gerekçesiyle değişimi kabul edilmiştir. Yine “Dudu” ismi TDK’ye göre “Papağan”, “yaşlı Ermeni kadın” anlamlarına geldiğinden değiştirilmesi talebi kurulca uygun bulunmuştur. Bir diğer örnek ise önceleri modayı takip eden, güzel kadın anlamına gelen Yosma soyadının, günümüzde hakaret içeren bir anlama da gelmesidir.

3.2.3. Mevzuata Aykırı Olarak Yapılan Başvurular

Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun Geçici 8. maddesinde ad ve soyadı değişikliği talebinin hangi şartlar altında yapılabileceği belirtilmektedir. Böyle olmasına karşın Görele İlçe İdare Kurulu’na mevzuata aykırı olmasına rağmen isim ve soyadı değişikliği talebinde bulunulduğu görülmektedir. Ad değişikliği sebebiyle yapılan başvuruların %54’ünün mevzuata aykırı olması da bu başlığın önemini biraz daha artırıyor.

Vatandaşlar tarafından yapılan başvurular incelendiğinde, bir ismin tamamen değiştirilmesi, çift isim ise birinin değiştirilmesi, iki isim ise yerlerinin değiştirilmek istenmesi, tek istenmesi, tek çift isim yapılmak istenmesi şeklinde taleplerde bulunulduğu görülmektedir. Örneğin; “Ayşe” isminin “Esmâ Mina”, “Nagihan Merve” isminin “Merve Nagihan”, “Rıza Nur” isminin “Rıza”, “Fatih” isminin “Mehmet Fatih”, “Kader Kadriye” isminin “Hülya” olması şeklinde taleplerde bulunulduğu ve kurul tarafından reddedildiği görülmektedir.

Kanımızca Kurula ad değişikliği sebebiyle yapılan başvuruların %54’lük kısmının mevzuata aykırı olması hem kurulun iş yükünü arttırmış hem de vatandaşların uygulamanın yasal şartlarını incelemediğini ortaya koymuştur.

3.3. Soyadı Değişikliği Başvuruları

İlçe idare kuruluna soyadı değişikliği talebiyle 73 adet başvuru yapıldığını daha önce belirtilmişti. Tıpkı isim değişikliği taleplerindeki gibi soyadı değişikliği talebine ilişkin başvurular da sınıflandırıldığına 1 adedi yazım kuralına aykırılık, 17 adedi yazım hatası, 51 adedi abes/gülünç/incitici, 4 adedi mevzuat düzenlemesine aykırı olarak yapılan başvuru şeklindedir. Bu başvurulardan abes/gülünç/incitici başlığındaki taleplerden 8, mevzuat düzenlemesine aykırı başvurular başlığındaki taleplerden de 2 adedi reddedilmiştir. Yapılan bu başvuruların %25’i yazım kuralına aykırılık ve yazım hatası, %69’u abes/gülünç/incitici/, %6’sı ise mevzuat düzenlemesine aykırı başvuru olarak görülmektedir. Kurula yapılan başvuruların %13,69’unun ret, %86,31’inin de kabul edildiği görülmektedir.

3.3.1. Yazım Kuralına Aykırılık ve Yazım Hatası Sebebiyle Yapılan Başvurular

Vatandaşlar tarafından ilçe idare kuruluna değişiklik talebi ile yapılan başvuruların nedenleri nüfus memurundan kaynaklı hatalar ve dönemin teknolojik şartlarından kaynaklı, başka bir anlatımla geleneksel kayıt metotlarının kullanılmasından (el yazısı, standart bir yazım kuralı olmaması vb) kaynaklanan hatalar olduğu anlaşılmaktadır.

Örneğin, vatandaşın “Hasan” olan soyadının “Hassan” yazılarak soyadında harf fazlalığı yapılması veya yöresel konuşma dilinden kaynaklı olması kuvvetle muhtemel bazı kelimelerin konuşma dilindeki gibi yazılarak kayda geçirilmiş olması gibidir. Örneğin, “Kuğu” yerine “Kuku”, “Emanet” yerine “Amanet”, “Alarçin” yerine “Alarcin”, “Gecir” yerine “Geçir”, “Gökçe” yerine “Kökçe”, “Topçu” yerine “Topcu”, “Keskin” yerine “Kesgin”, “Işık” yerine “İşık” yazılmasında olduğu gibi. Bir diğer sebep de harf düşürme

hatasıdır. Örneğin, “Yılmaz” yerine harf düşürülerek “İlmaz” yazılması, “Mansur” yerine “Masur” yazılması gibi. Örneklerde de görüleceği üzere yapılan yazım yanlış ve hataların idari işlemi yapan memur kökenli olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.2. Abes, Gülünç, İncitici Olması Sebebiyle Kurula Yapılan Başvurular

İlçe idare kuruluna soyadı değişikliği talebinde bulunan vatandaşların büyük bir çoğunluğunun abes/gülünç/incitici soyadlarına sahip olmaları sebebiyle başvuruda bulundukları görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu oran %69 gibi bir yüzdeye karşılık gelmektedir.

Abes, gülünç veya incitici nitelikteki soyadlarına ilişkin kurula yapılan başvurular incelendiğinde, bazı kelimelerin zaman içerisinde anlam değişikliğine uğradığı veya toplumda gülünç, abes ya da incitici çağrışımlar kazandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra insan dışındaki canlıları ifade eden kelimelerin soyadı olarak kullanılması ve Soyadı Kanunu’nun uygulanması sürecinde bazı vatandaşların yalnızca yasal yükümlülüğü yerine getirmek amacıyla tercih ettikleri soyadları da değişiklik taleplerinin gerekçeleri arasında yer almaktadır. Örneğin, “Başalmaz”, “Dudu”, “Yosma”, “Kakıcı”, “Geçir”, “Kör”, “Top”, “Kol”, “Mandal”, “Köçek”, gibi soyadlarının zamanla anlam değişikliğine uğraması veya kimilerinin kulağı tırmalar mahiyette incitici soyadı olması bu durumu somutlaştırmak için güzel örneklerdir. Yeri gelmiş iken yukarıda belirttiğimiz sebeplerden öte bir başka sebep de Erken Cumhuriyet Dönemi’nin 1930’lu yılları ile günümüz 2000’li yıllarının vatandaş-devlet ilişkisi anlamında farklı bir boyut kazanmasıdır. Günümüz Türkiye’sinde birey-devlet ilişkisinin gelişmesi, vatandaşın kamusal alandaki varlığının tecessümünün ifadesi olan soyadına verdiği değerin önemini arttıran bir faktör olmuştur. Bu durum da %69 başvuru oranı ile abes/gülünç/incitici sebeplerle soyadı değiştirme taleplerinin bu kadar yüksek bir orana sahip olmasını açıklayan bir veri olarak değerlendirilebilir.

3.3.3. Mevzuat Düzenlemesine Aykırı Olarak Yapılan Başvurular

İlçe idare kuruluna mevzuat düzenlemesine aykırı olarak yapılan soyadı değişikliği başvurularının sayısı az olmak ile bu başvuruların tümünün tamamen bir soyadını değiştirme ya da ilgili soyadına ekleme yaptırarak değiştirme talebi şeklinde olduğu görülmektedir. Örneğin, “Deli” soyadının “Delioğulları”, “Dede” soyadının “Dedeoğulları”, “Dandin” soyadının “Dandinoğulları” şeklinde değiştirilmesi yönündeki talepler ilçe idare kurulu tarafından kabul edilmeyerek reddedilmiştir.

SONUÇ

Cumhuriyet idaresinin kurulmasından sonra toplumu dönüştürme adına pek inkılap faaliyeti olmuştur. Hepsinin de özünde Batı medeniyeti karşısında yenilmiş Osmanlı imparatorluğundan miras kalan insan potansiyelini modernleştirmek, muasır medeniyetler seviyesine ulaşma gayesinde birleşmiş çağdaş bir toplum öznesinde birleştirmek vardır. Bu maksatla yapılan inkılaplardan birisi de Soyadı Kanunu olmuştur.

1934 yılında kabul edilen Soyadı Kanunu ile Osmanlı İmparatorluğu döneminde “kul” sıfatı taşıyan tebaanın, Cumhuriyet rejimiyle “birey”, “vatandaş” konumuna yükselme amacı vardır. Artık vatandaşlar öz adlarının sonuna eklenecek olan soyadları ile kamusal alanda görünür hale geleceklerdir. Hem de yıllardır Osmanlı

bürokrasisinde çokça rastlanılan şahsi, adli, idari ve askeri alanlardaki karışıklıklara son verilmesi amaçlanmıştır. Nihayet, Türk vatandaşları da artık Batı insanı gibi bir soyadına sahip olmuştur.

Soyadı Kanunu'nun yanında halkın soyadı alma süresince nasıl bir yol izleyeceği konusunu da düşünmüş, 23 Aralık 1934 tarihinde Soyadı Nizamnamesi yayımlanmıştır. Yine halk tarafından yoğun ilgi gösterilen soyadı alma sürecine basın, kamu kurumları ve yazarlar da destek olmuştur. 2 Ocak 1935 tarihinde başlamış olan Soyadı alma süreci 2 Temmuz 1936 tarihinde son bulmuştur.

Kuşkusuz bu soyadı alma sürecinde istediği, benimsediği soyadlarını seçen, kabullenen vatandaşlar olduğu gibi, dönemin şartlarında bu yasal süreci gerçekleştirme adına soyadı alanlar, özensiz davrananlar ya da aldığı soyadları zamanla kavram olarak değişime uğrayanlar da olmuştur. Yine çeşitli sebeplerle soyadını değiştirme isteğinde olan ve bu durumu yargı yoluyla nihayete erdiren vatandaşlar da olmuştur. Tüm bu anlatılanların da dışında yasa koyucu 5490 sayılı ve 25.04.2006 tarihli Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Kanun ile değişiklik yapmıştır. Kanunun 26. maddesiyle kişilerin ad ve soyadlarını mahkeme kararına gerek duymadan idare tarafından değiştirmeleri sağlanmıştır. Ad ve soyadı değiştirme süreci dava konusu olması halinde hem maddi anlamda vatandaşlar üzerinde bir külfet oluşturmakta, (5.000,00-TL-7.000,00-TL gibi) hem de mahkemelerin iş yükünü artıran bir hal almaktaydı. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, söz konusu düzenleme kapsamında 2017 yılından 23 Ağustos 2022 tarihine kadar geçen beş yıllık sürede 298.670 kişinin soyadı, 134.818 kişinin ise adı düzeltilmiştir. Bu işlemlerin dava yoluyla gerçekleştirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek başvuru sayısı dikkate alındığında, düzenlemenin mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına katkı sağladığı değerlendirilebilir. (<https://www.nvi.gov.tr/mahkeme-karari-olmaksizin-ad-ve-soyadi-degisikligi-uygulamasina-iliskin-kamuoyu-duyurusu>). Ad-soyad değişikliği davası ortalama 6 ay sürebilmektedir. Hal böyle iken idareye başvuruya mahkemelerin hem iş yükü azalmış hem de vatandaşlar üzerindeki maddi külfet kalktığı sonucuna ulaşılabilir. Nitekim bu durumu, son yıllarda kamu yönetimi alanında yaşanan değişimin bir sonucu olarak, iş ve işlem yoğunluğunu azaltmaya yönelik bir uygulama olarak değerlendirebiliriz.

Giresun İli Görele İlçesi'nde vatandaşların bu kapsamında Görele İlçe İdare Kurulu'na yaptığı başvurular incelenmiştir. Yapılan başvuru sayısı 128 olup, 73 adedi soyadı 55 adedi de ad değişikliği talebiyle yapılmıştır. Ad değişikliklerinin 31 adedi reddedilmiş, 24 adedi kabul edilmiştir. Soyadı değişikliği talebinin ise 63 adedi kurulca kabul edilmiş 10 adedi uygun bulunmayarak reddedilmiştir.

Kanun koyucu tarafından vatandaşlara ad ve soyadı değiştirme konusunda tanınan bu hakkın genel olarak hakka uygun olarak kullanıldığı, başvuruların ilçe idare kurulu tarafından değerlendirilmeye alındığı sonucuna varılmış olup, kamusal alanda benimsediği ad ve soyadı ile görünür hale geldiği anlaşılmıştır. Yine burada kanun koyucu tarafından vatandaşlara tanınan bu hakkın kamu vicdanında hatırı sayılır bir karşılık bulunduğu da belirtilmelidir.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

A surname indicates kinship among members of a nation and, in this respect, can be considered one of the markers of national identity. The fact that those acquiring a new national identity often choose to change their surnames is also related to this. Following the establishment of the republican administration in our country, various reforms were carried out under the leadership of Mustafa Kemal ATATÜRK, who aimed to bring the Turkish nation to the level of contemporary civilisations. These reforms, which were also described as a means of modernising Turkish society, can be characterised as the adoption of civil law and constitutional and legal developments. One of the innovations embraced by the people was the 1934 Surname Law, which recommended that citizens take a surname before their given name, in the belief that this would contribute to the healthy functioning of the citizen-state relationship. This practice was based on the idea that individuals who were seen as "subjects" during the Empire period would become visible and tangible in the public sphere with their surnames as "citizens," a concept whose foundations were laid during the Tanzimat and later solidified under the republican regime. With the enactment of the Surname Law, which was legalised with this idea in mind, citizens began to take surnames.

According to the surname regulation, every Turkish citizen was required to have a surname in addition to their given name. Those without a surname would have a surname of their own choosing entered into the family registers and birth certificates by the local administrative authorities. Those without a surname would choose their surname by 2 July 1936, have it recorded in their registers, and have their surname registered. Surnames would be in the Turkish language; foreign race and nationality names could not be used as surnames, nor could surnames suggesting a connection to a tribe or clan be used or reused. For example, surnames indicating membership of another nation, such as Arnavutoğlu or Kürtoğlu, or surnames associated with another nationality, such as Çerkes Hasanoğlu or Boşnak İbrahimoglu, were prohibited. Similarly, the use of suffixes such as "yan, of, ef, viç, iç, is, dis, pulos, aki, zade, mahdumu, veled and bin" was also prohibited. Thus, it was absolutely necessary for newly adopted surnames to be taken from the Turkish language.

Furthermore, pursuant to the provisions of Article 20 of the Circular, Article 14 of the Population Services Act No. 5490 states that "The closure of a population record refers to rendering a record inoperable due to events such as death, disappearance, loss of Turkish citizenship, marriage, divorce, adoption, correction or rejection of kinship ties. When the reason for closing the record ceases to exist or a new reason arises that requires the record to be reopened, the record is reopened. After the record is reopened, events that have occurred in the person's personal circumstances are recorded in the person's record." Accordingly, it is stated that incorrectly written names or surnames in closed records can also be corrected based on the decisions of the provincial and district administrative councils.

Method

The study examined the legislation concerning the surname law and the changes made to this legislation. Scientific studies on the surname law found in the literature were utilised. In addition, assistance was received

from the Görele District Governor's Office in collecting data on the subject. Newspapers published during the years when the Surname Law came into force were also examined.

Findings and Results

This section presents the main findings and results of the study succinctly. It should provide a clear summary of the data collected, including any key statistical analyses or qualitative insights. The results should be organized logically, often following the order of the research questions or hypotheses. Tables, figures, and charts can be used to illustrate key points and make the data more accessible, but should be kept to a minimum in the summary.

After the establishment of the republican administration, there were many revolutionary activities aimed at transforming society. At the heart of all of them was the goal of modernising the human potential inherited from the Ottoman Empire, which had been defeated by Western civilisation, and uniting it into a contemporary society striving to reach the level of contemporary civilisations. One of the reforms undertaken for this purpose was the Surname Law. The Surname Law, adopted in 1934, aimed to elevate the subjects who had been referred to as "servants" during the Ottoman Empire to the status of "individuals" and "citizens" under the republican regime. Citizens would now become visible in the public sphere with surnames added to their given names. It also aimed to put an end to the confusion that had long been prevalent in the Ottoman bureaucracy in personal, judicial, administrative and military matters. Finally, Turkish citizens now had surname *like Western people*.

Alongside the Surname Law, consideration was also given to the process by which the public would adopt surnames, and on 23 December 1934, the Surname Regulation was published. The press, public institutions and writers also supported the process of adopting surnames, which attracted considerable public interest. The process of adopting surnames, which began on 2 January 1935, ended on 2 July 1936. Undoubtedly, during this process of adopting surnames, there were citizens who chose and accepted the surnames they wanted and embraced, as well as those who adopted surnames to comply with the legal process under the conditions of the time, those who acted carelessly, or those whose adopted surnames underwent conceptual changes over time. There were also citizens who wished to change their surnames for various reasons and resolved this situation through the courts. Beyond all this, the legislator amended the Population Services Law No. 5490 dated 25 April 2006 with Law No. 7039 dated 19 October 2017. Article 26 of the law allows individuals to change their first and last names without a court decision, through the administration.

Applications submitted by citizens in this context to the Görele District Administrative Council in the Görele District of Giresun Province have been examined. A total of 128 applications were made, 73 of which were for surname changes and 55 for name changes. Of the name changes, 31 were rejected and 24 were accepted. As for surname change requests, 63 were accepted by the council and 10 were rejected as inappropriate. It was concluded that this right granted to citizens by the legislator to change their name and surname was generally exercised appropriately, that the applications were evaluated by the district administrative council, and that the names and surnames adopted in the public sphere became visible. It should also be noted that this right granted to citizens by the legislator has found considerable resonance in the public conscience.

KAYNAKÇA

- Ak, F. (2025, Mart 9). *Avukat İlhan Yediği Pidenin Hakkını Veriyor: Herkesi Konuşturuyor*. [Video] Youtube. <https://youtu.be/7dsdaGORMjA>.
- Atabay, M. (2012). Soyadı Kanunu ve bu konuda yapılan tartışmalar. *Tarih Dergisi*, (42), 231–248.
- Bianet.org (2025). <https://bianet.org/haber/kendime-nesin-soyadini-alDIM-ne-oldugumu-dusunup-kendime-geleyim-diye-281190>
- Cumhuriyet. (1934). <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1934-12-01/0>.
- Cumhuriyet. (1934). <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1934-12-24/0>
- Cumhuriyet. (1934). <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1934-11-25/0>
- Cumhuriyet. (1934). <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1934-11-28/0>
- Cumhuriyet.(1934)https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1934/cumhuriyet_1934_kanunuevel_/cumhuriyet_1934_kanunuevel_27_.pdf.
- Cumhuriyet.(1935).https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1935/cumhuriyet_1935_ikincikanun_/cumhuriyet_1935_ikincikanun_10_.pdf
- Çiçek, S. (2020). Görele Belediyesi kültür yayınları. İstanbul: Sanat Yayınevi.
- Çolak, Y. (2017). Türkiye’de kültürel iktidarın kuruluşu (1. bs.). Ankara: Liberte.
- Dakal, T. (2008). Ulusal kimlik inşasında Soyadı Kanunu: Devrek örneği. *Toplumsal Tarih*, (177), 62–67.
- Daver, A. (1933). <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1933-03-07/3>
- Dervişoğlu, F. M. (2023). Türkiye’nin havacılık efsanesi Nuri Demirağ (13. bs.). İstanbul: Ötüken.
- Dokuyan, S. (2016). Soyadı Kanunu ve kanunun uygulanma süreci. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31(1), 129–166.
- Emecen, F., & Yüksel, A. (2015). Görele kazası nüfus defteri 1251/1835 (1. bs.). Trabzon: Serander Yayınları.
- Ertan, T. (2000). Cumhuriyet kimliği tartışmasının bir boyutu: Soyadı Kanunu. *Kebikeç*, (10), 255–272.
- Gökalp, N. (1996). Türk basınında Soyadı Kanunu (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Hakimiyet-i Milliye. (1934). https://www.gastearsivi.com/gazete/hakimiyeti_milliyet/1934-11-25/1.
- Hakimiyet-i Milliye. (1934). https://www.gastearsivi.com/gazete/hakimiyeti_milliyet/1934-11-26/1.
- Kinross, L. (1994). Atatürk: Bir milletin yeniden doğuşu. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Koroğlu, C. (1934). Tırpan – Soyadınız ne? Milliyet.
- Milliyet. (1934). <https://www.gastearsivi.com/gazete/milliyet/1934-11-17/6>.
- Milliyet. (1934). <https://www.gastearsivi.com/gazete/milliyet/1934-12-05/6>.
- Nvi.gov.tr (2022). <https://www.nvi.gov.tr/mahkeme-karari-olmaksizin-ad-ve-soyadi-degisikligi-uygulamasina-iliskin-kamuoyu-duyurusu>
- Ölmez, M. (2000). Dil devrimi sonrası ad ve soyadlarımız. *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 24(2), 117–127.
- Sâmi, Ş. (2019). Kamus-ı Türki. (3.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sarıhan, Z. (2020). Soyadı Yasası’nın uygulanışı ile ilgili bir belge. Erişim tarihi: 11 Kasım 2025, <https://www.indyturk.com/node/214741/t%C3%BCrkiyeden-sesler/soyad%C4%B1-yasas%C4%B1n%C4%B1n-uygulan%C4%B1%C5%9F%C4%B1-ile-ilgili-bir-belge>
- Şapolyo, E. B. (1935). Türk soyadı: 3396 Türk adı. Ankara: Maarif Kitabevi.
- Son Posta. (1934). https://www.gastearsivi.com/gazete/son_posta/1934-12-02/3.
- Tuğluk, M. O. (2022). Türkçe soyadları üzerine yapılan çalışmalara toplu bakış. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 366–380.

- Türköz, M. (2023). “Bu soyadı alınmamış ise...” (1. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ulus.(1934).https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/ulus/ulus_1934/ulus_1934_ikincitesrin_/ulus_1934_ikincitesrin_28_.pdf
- Yıldız, A. (2001). “Ne mutlu Türküm diyebilene”: Türk ulusal kimliğinin etno-seküler sınırları (1919–1938). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, Z. (2016). Atatürk’ün sosyal değişim politikaları içerisinde “Soyadı Kanunu” ve yankıları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.